Il passo di XXXVI 43-55 nella lettura di Diels

[.........] ο̣ὖται. [ὥς]περ δὲ κ(ατὰ) τὸ λόγῳ[ι θε]ωρ(ητὸν)
>—
κ[αὶ κ(ατὰ) τὸ αἰcθητ]ὸν διάφορα καὶ ποι<κί>λα ἀποφ[έρετα]ι
[ἀφ' ἡμῶν, ο̣ὕ]τω̣c καὶ κατὰ τὸ αἰcθητὸν εἰcκ[ρίνε]ταί
[διάφορα εἰc] ἡ̣μ̣ᾶ̣c̣ καὶ κατὰ τὸ λόγωι θεωρητόν,
ἅ̣[περ] τ̣[ε]τ̣ό[π]α̣cται καὶ πρ(ότερον), καὶ Ἀcκληπιάδηc
διὰ̣ τ[ι]νοc ὑπ̣ομνήcεωc τοιαύτηc· ἡ φύcιc – φ(ηcὶν) –
τ[ηρ]η[τι]κ̣ὴ κ[α]θέcτηκεν τοῦ τε δικαίου καὶ
τ[ο]ῦ̣ ἀ̣[κ]ο̣{υ}λούθου. ἐπεὶ γ(ὰρ) ἀπεκρίνετό τινα κ(ατὰ) τὸ
αἰcθητόν, ὡ̣c̣ ἐδείχθη, καὶ κ̣α̣τὰ τὸ´ λόγωι θεωρητὸν
δέ[δοκ]τ̣α̣ι, κ̣α̣λ̣ῶ̣c´, ὡc καὶ τοῦτ[ο] κατεcκευάκαμ(εν), τὸν
αὐτὸν τρόπον καὶ κ(ατὰ) τὸ λόγωι θεωρητὸν καὶ
κ[α]τ̣ὰ̣ τ̣ὸ̣ αἰcθητ̣ὸ̣ν διάφορα εἰcκριθήcεται εἰc
ἡ̣μ̣ᾶ̣c̣.

Manetti 2011: una nuova testimonianza di Erofilo

κ̣[αὶ δ]ι̣ά̣φο̣ρ̣[οι] α̣ὖ̣ται. ὥ[c]περ δὲ κ(ατὰ) τὸ λόγῳ[ι θε]ωρ(ητὸν)
>—
κ[αὶ] κ̣(α̣τ̣ὰ̣) τ̣ὸ̣ αἰc̣[θητ]ὸ̣ν διάφορα καὶ ποι<κί>λα ἀποφ[έρετα]ι
[ἀφ'] ἡ̣μ̣[ῶν], ο̣(ὕτω̣c̣) καὶ κατὰ τὸ αἰcθητὸν εἰcκ[ρίνε]ταί
[τινα εἰc] ἡ̣μ̣ᾶ̣c̣ καὶ κατὰ τὸ λόγωι θεωρητόν.
κ̣[αὶ θ]α̣υ̣μ̣[α]c̣τ̣ο̣ὶ καὶ Ἡρ(όφιλοc) καὶ Ἀcκληπιάδηc
διὰ̣ τ[ι]νοc ὑπ̣ομνήcεωc τοιαύτηc· ἡ φύcιc – φ(αcὶν) –
τ[ηρ]η̣τ̣ι̣κ̣ὴ κ[α]θέcτηκεν τοῦ τε δικαίου καὶ
τ[ο]ῦ̣ ἀ̣[κ]ο̣{υ}λούθου. ἐπεὶ γ(ὰρ) ἀπεκρίνετό τινα κ(ατὰ) τὸ
αἰcθ̣η̣τὸ̣ν, ὡ̣c̣ ἐδείχθη, καὶ κ̣α̣τὰ λόγωι θεωρητὸν
δὲ ἀ̣π̣[έφ]ε̣ρ̣ετ̣ο̣ κ̣α̣ὶ δ̣ι̣ά̣φ̣ο̣ρ̣α, ὡc καὶ τοῦτ[ο] κατεcκευάκαμ(εν), τὸν
αὐ̣τὸν τρόπον καὶ κ(ατὰ) τὸ λόγωι θεωρητὸν καὶ
κ[α]τ̣ὰ̣ τ̣ὸ̣ αἰcθητ̣ὸ̣ν διάφορα εἰcκριθήcεται εἰc
ἡ̣μ̣ᾶ̣c̣.

43 κ̣[...]ι̣..ο̣ρ̣[...] α̣υ̣ται P : [.........] οὖται (sic) D.   post α̣ὖ̣ται spatium vacuum   θε]ωρ̄   44 κ[αὶ κ(ατὰ) τὸ αἰcθητ]ὸν D. corr. D.   ἀπο[κρίνετα]ι D.   45 [ἀφ' ἡμῶν οὔ]τωc D.   46 [circa 7] P, supplevi ex. gr. : [διάφορα εἰc ἡμᾶc] D.   47 .[..].α̣υ̣μ̣[.]c̣τοι (vel .[..].ο̣υ̣τ̣[.]ο̣cιοι) καὶ ηρ() – η, non π, clare dispicere potes – P, supplevi ex. gr. (et θ]α̣υ̣μ̣[ά]c̣ιοι - ironice? - possis) : ἅ̣[περ] τ̣[ε]τ̣ό[π]α̣cται καὶ πρ(ότερον) D., perperam, quod numquam prius Anonymus rem disputaverat   48 φ̸   50 α̣[κ]ο̣⟦υ⟧λουθου D.   51 θεωρητο^v   52 δα̣π̣[..]ε̣ρ̣ε̣τ̣ο̣ κ̣α̣ι̣ δ̣ι̣α̣φ̣ο̣ρ̣α´ legi et supplevi : [δέ[δοκ]τ̣α̣ι̣ κ̣α̣λ̣ῶ̣c´ D.   55 post ἡ̣μ̣ᾶ̣c spatium vacuum

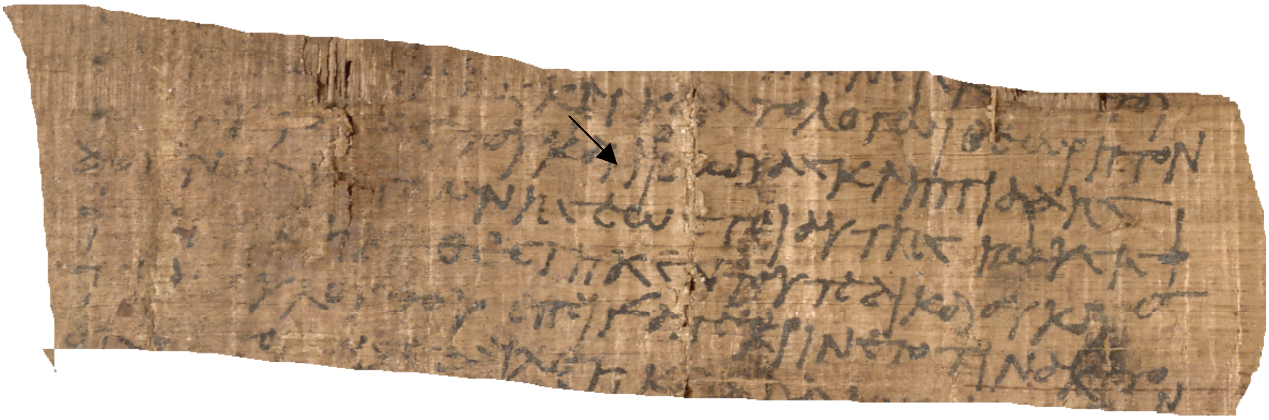

Le abbreviazioni nell'Anonimo

XXXI 16-34

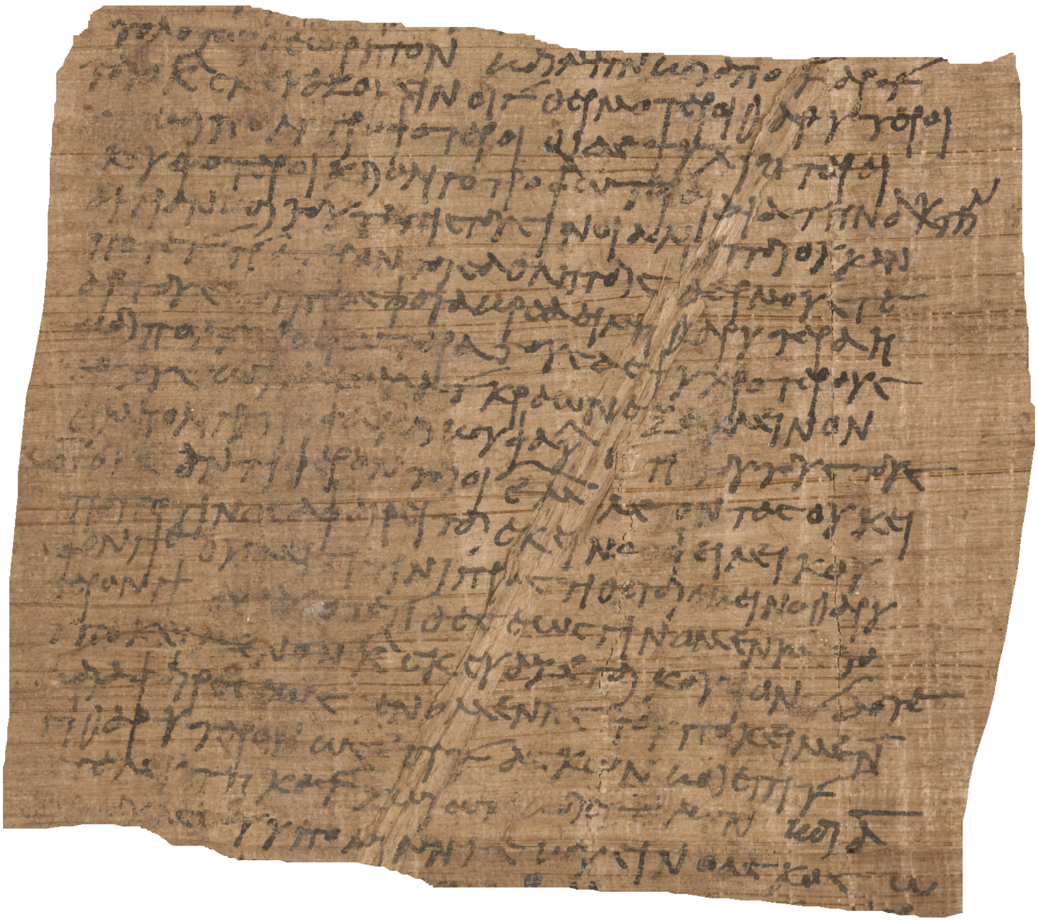

τὸ λόγωι θεωρητόν. καὶ μὴν καὶ ἀπὸ **τ(ῶν) ἄρτ(ων)** ṭαὐṭὸ **κ(ατα)**σκẹυάζουσιν· οἱ **γ(ὰρ)** θερμότεροι βαρύτεροί ṭ[ε] καὶ πολυτροφώτεροι, οἱ δὲ ψυχρότεροι κọυφότεροι καὶ ὀλιγοτροφώτεροι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν. καὶ ταὐτὰ πιστοῦσιν οἱ ἀλεῖπται· οὐκ ἄν ποτε **γ(ὰρ)** π(ροσ)έφẹρον τοῖς ἀθληταῖς θερμούς τε ἄρτους κạὶ πρόσφατα κρέα, εἰ μὴ βαρύτερα ἦ<ν> καὶ πολυτροφώτερα, τοὺς δὲ ψυχροτέρους ἄṛτους καὶ ṭὰ ἕωλα **τ(ῶν)** κρεῶν ἐξέκλινον, εἰ μὴ ὀλιγότροφα καὶ κοῦφα **ὑ(πῆρχεν)**. **π(ρὸς)** τούτους τοὺς λόγους ἀντιφέρονται οἱ **Ἐμ(πειρικοὶ)** λέγοντες· «οὐκ εἴ τι ἀπό τινος ἀφαιρεῖται, ἐκεῖνο ὀφείλει κοῦφον **γί(νεσθαι)**, οὐδ᾽ εἴ τί τινι προστίθεται, ἐκεῖνο βαρύτερον **γί(νεται)**, ἀλλ̣᾽ (ἔστιν) ὅṭẹ **π(ρος)**θέσεως γινομένης τὸ ὑποκείμενον κ(ατα)σκευάζεται κοῦφον, **(ἔστιν)** δ᾽ ὅτε καὶ ἀφαιρέσεως γενομένης τὸ **ὑποκείμεν(ον) γί(νεται)** βαρύτερον, ὡς ἐπὶ τ(ῶν) ἀσκῶν καὶ ἐπὶ **τ(ῶν)** [τ]ẹτελευτηκό**τ(ων)** ζώιων καὶ ẹπ̣᾽ ἄ̣λ̣λ̣ων». καὶ ᾱ [μ(ὲν) τ]οῦ ἀσ̣κ̣οῦ ὑπομιμνήσκουσιν· «ὁ ἀσκὸς

Le abbreviazione di nomi propri: un esempio, PSI 123 (frammenti di Saffo)

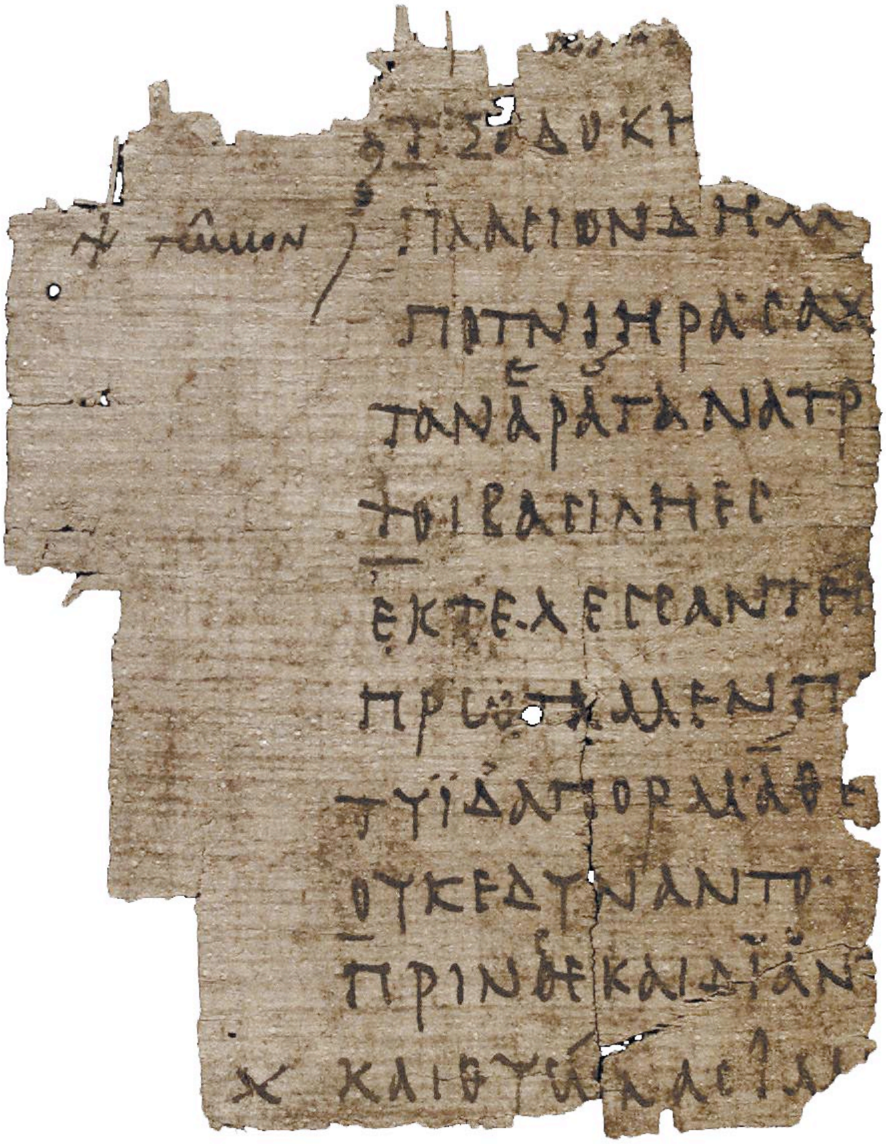

Erofilo e Asclepiade

[Gal.] *De optima secta ad Thras*. 2 (I 109.2-9 K.) = **fr. 54 von Staden**
ὅθεν καταγελᾶν δεῖ τῶν ἰατρῶν, ὅϲοι τὴν τῶν φαινομένων κρίϲιν οὐχὶ τοῖϲ αἰϲθητηρίοιϲ, ἀλλ᾽ ἀποδείξει τινὶ πειρῶνται ποιεῖϲθαι· ὥϲπερ ἀμέλει καὶ Ἀϲκληπιάδηϲ περὶ τῶν ἐπιπεφυκότων τῇ καρδίᾳ ὑμένων διαλεγόμενοϲ Ἐραϲίϲτρατον πεπλανᾶϲθαί φηϲιν· Ἡρόφιλον γὰρ πολλὰ ἀνατετμηκότα μὴ ἑωρακέναι, παρὸν αὐτὸν ἐπὶ τὴν τῶν φαινομένων ἐξέταϲιν κατὰ τὸ προϲῆκον ἐλθόντα ἀποφήναϲθαι περὶ τοῦ πράγματοϲ, καὶ μὴ δόξαιϲ ἠλιθίαιϲ ἀποπιϲτεῦϲαι.
One must therefore laugh at all the doctors who do not try to make a judgementpf things that appear through sense organs, but through some logical proof. Just as Asclepiades, arguing about the membranes attached to the heart, says that Erasistratus erred: for, Asclepiades says, Herophilus did not see the, although he had made many dissections and had the opportunity to make a pronouncement about the matter after proceeding to an examination of the things that appear, as is proper, without mistakenly putting his trust in foolissh opinions..

Fr. 142a-c von Staden [Aët. 1.23.6 (*DG* p. 320) = [Plut.] placita 1.23 = Stob. 1.19.1] Ἡρόφιλοϲ κινήϲεωϲ τὴν μὲν λόγῳ θεωρητὴν, τὴν δ᾽ αἰϲθητήν.

Cael. Aur. *Cel*. II 39 (225) Utrum recte Asclepiades cardiacos curaverit. Hic quoque secundo libro Celerum vel acutarum passionum providens, ne qua sit in corpore cruditas, clysteres adhibet operantissimos ob transversionem

faciendam, primo nescius, quae sit operans in cardiacis causa, et **tamquam Herophili sectator** indigestionem atque corruptionem intuendam existimans, secundo ignarus, quia post antecedentem diem esse in corporibus indigestio potest;

Se Asclepiade abbia correttamente c urato le malattie cardiache. Anche costui nel seocndo libro delle Malattie veloci o acute, preoccupandosi che nel corpo non vi sia uno stato di 'crudezza' (= blocco??), utilizza clisteri potentissimi per provocare una espulsione, ignorando in primo luogo quale sia la cuasa efficiente delle malattie di cuore, e, come un seguace di Erofilo, ritenendo che si debba curare una cattiva digestione e e corruzione, in secondo luogo ignorando che dopo il giorno precedente ci può essere nei corpi qualcosa di indigerito.

Schemi storiografici antichi

Sesto Empirico

Sext. Emp. *Adv. Math.* VIII (= *Adv. log.* II) 188 τὰ γὰρ αὐτὰ φαινόμενα λόγου χάριν ἐν ἰατρικῇ ἄλλου μέν ἐϲτι ϲημεῖα τῷδε, καθάπερ **Ἐραϲιϲτράτῳ**, ἄλλου δὲ τῷδε, οἷον **Ἡροφίλῳ**, ἄλλου δὲ τῷδε, καθάπερ **Ἀϲκληπιάδῃ**.

Sext. Emp. *Adv. Math.* VIII (= *Adv. log.* II) 220 τὸ γοῦν ἐπὶ τῶν πυρεϲϲόντων ἔρευθοϲ καὶ ἡ τῶν ἀγγείων προπάλεια καὶ ὁ ἔνικμοϲ χρὼϲ καὶ ἡ πλείων θερμαϲία καὶ ἡ ϲφοδρότηϲ τῶν ϲφυγμῶν καὶ τὰ λοιπὰ ϲημεῖα τοῖϲ ὁμοίωϲ κατά τε τὰϲ αἰϲθήϲειϲ καὶ τὴν ἄλλην ϲύγκριϲιν διακειμένοιϲ οὐ τοῦ αὐτοῦ προϲπίπτει ϲημεῖα, οὐδ' ὡϲαύτωϲ πᾶϲι φαίνεται, ἀλλ' **Ἡροφίλῳ** μὲν λόγου χάριν ὡϲ ἄντικρυϲ χρηϲτοῦ αἵματοϲ ϲημεῖα, **Ἐραϲιϲτράτῳ** δὲ ὡϲ μεταπτώϲεωϲ τῆϲ ἐκ φλεβῶν εἰϲ ἀρτηρίαϲ, **Ἀϲκληπιάδῃ** δὲ ὡϲ ἐνϲτάϲεωϲ νοητῶν ὄγκων ἐν νοητοῖϲ ἀραιώμαϲιν

Sext. Emp. *PH.* III 33 τοϲαύτηϲ τοίνυν καὶ ἔτι πλείονοϲ διαφωνίαϲ γεγενημένηϲ περὶ τῶν ὑλικῶν ἀρχῶν παρ' αὐτοῖϲ, ἤτοι πάϲαιϲ ϲυγκαταθηϲόμεθα ταῖϲ κειμέναιϲ ϲτάϲεϲι καὶ ταῖϲ ἄλλαιϲ ἢ τϲίν. ἀλλὰ πάϲαιϲ μὲν οὐ δυνατόν· οὐ γὰρ δήπου δυνηϲόμεθα καὶ **τοῖϲ περὶ Ἀϲκληπιάδην** ϲυγκατατίθεϲθαι **θραυϲτὰ εἶναι τὰ ϲτοιχεῖα λέγουϲι καὶ ποιά**, καὶ **τοῖϲ περὶ Δημόκριτον, ἄτομα ταῦτα εἶναι φάϲκουϲι καὶ ἄποια**, καὶ τοῖϲ περὶ ' Αναξαγόραν ϲυγκατατίθεϲθαιπᾶϲαν αἰϲθητὴν ποιότητα περὶ ταῖϲ ὁμοιομερείαιϲ ἀπολείπουϲιν. Cfr. *Math.* X 318 οἱ δὲ περὶ τὸν **Δημόκριτον καὶ Ἐπίκουρον ἐξ ἀνομοίων τε καὶ ἀπαθῶν**, τουτέϲτι τῶν **ἀτόμων**, οἱ δὲ περὶ τὸν Ποντικὸν Ἡρακλείδην καὶ Ἀϲκληπιάδην **ἐξ ἀνομοίων μέν, παθητῶν δέ, καθάπερ τῶν ἀνάρμων ὄγκων**.

Galeno

Ther. ad Pis. IV 250.6-12 K.) Εἰ μὲν γὰρ ἐξ ἀτόμου καὶ τοῦ κενοῦ κατὰ τὸν Ἐπικούρου τε καὶ Δημοκρίτου λόγον ϲυνειϲτήκει τὰ πάντα, ἢ ἔκ τινων ὄγκων καὶ πόρων κατὰ τὸν ἰατρὸν Ἀϲκληπιάδην· καὶ γὰρ οὕτωϲ **ἀλλάξαϲ τὰ ὀνόματα μόνον καὶ ἀντὶ μὲν τῶν ἀτόμων τοὺϲ ὄγκουϲ, ἀντὶ δὲ τοῦ κενοῦ τοὺϲ πόρουϲ λέγων** τὴν αὐτὴν ἐκείνοιϲ τῶν ὄντων οὐϲίαν εἶναι βουλόμενοϲ·

De usu part. III 364.18-19 K. τοῖϲ μὲν οὖν περὶ τὸν **Ἀϲκληπιάδην** ἕτοιμον, ἐν οἷϲ ἀποροῦϲι, **ματαιοπόνον ἀποκαλεῖν τὴν φύϲιν**· cfr. Gal. *Usu part.* III 463-470 K; *De tremore* VII 614 K ecc.

Cael. Aur. *Cel* I 115 **omnia** praeterea fieri **necessitate** et **nihil sine causa** et neque naturam esse aliud quam corpus vel eius motum. deinde, inquit, non solum prodest sed etiam nocet.

Asclepiade e l' ἀκολουθία

Ther. ad Pis. IV 253.1-5 K. καὶ διὰ τοῦτο ἐδόκει μοι τὸν ἄνδρα μὴ μόνον τὸ ἐπὶ τῶν φαρμάκων γιγνόμενον ἀκολούθωϲ ἀναιρεῖν διὰ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ δόγματοϲ, ἀλλὰ καὶ τὴν φύϲιν αὐτὴν τὴν διοικοῦϲαν ἐν ἡμῖν τὰ πάντα μηδὲν εἶναι οἴεϲθαι.

Gal. *Nat. Fac.* I 14 (II 46 K): ἀλλ' Ἀϲκληπιάδηϲ κἀνταῦθα τὸ μὲν ἀκόλουθον ταῖϲ ἀρχαῖϲ αἷϲ ὑπέθετο ϲυνεῖδεν, οὐ μὴν τήν γε πρὸϲ τὸ φαινόμενον ἐναργῶϲ ᾐδέϲθη μάχην cfr. poco dopo (II 47 K) ἀεὶ γὰρ τὸ μὲν ἀκόλουθον φυλάττειν βούλεται, τὸ δ' ἐναργῶϲ φαινόμενον ἀνατρέπειν ἔμπαλιν Ἐπικούρῳ.

Gal. *Nat. Fac.* II 51.16-52.8 K τοῖϲ [γὰρ] Ἀϲκληπιάδου γράμμαϲιν εἴ τιϲ ἐπιμελῶϲ ὁμιλήϲειε, τήν τε πρὸϲ τὰϲ ἀρχὰϲ ἀκολουθίαν τῶν τοιούτων δογμάτων ἀκριβῶϲ ἂν ἐκμάθοι καὶ τὴν πρὸϲ τὰ φαινόμενα μάχην. ὁ μὲν οὖν Ἐπίκουροϲ τὰ φαινόμενα φυλάττειν βουλόμενοϲ ἀϲχημονεῖ □□ φιλοτιμούμενοϲ ἐπιδεικνύειν αὐτὰ ταῖϲ ἀρχαῖϲ ὁμολογοῦντα· ὁ δ' Ἀϲκληπιάδηϲ τὸ μὲν ἀκόλουθον ταῖϲ ἀρχαῖϲ φυλάττει, τοῦ φαινομένου δ' οὐδὲν αὐτῷ μέλει. ὅϲτιϲ οὖν βούλεται τὴν ἀτοπίαν ἐξελέγχειν τῶν ὑποθέϲεων, εἰ μὲν πρὸϲ Ἀϲκληπιάδην ὁ λόγοϲ αὐτῷ γίγνοιτο, τῆϲ πρὸϲ τὸ φαινόμενον ὑπομιμνηϲκέτω μάχηϲ· εἰ δὲ πρὸϲ Ἐπίκουρον, τῆϲ πρὸϲ τὰϲ ἀρχὰϲ διαφωνίαϲ.

Erofilo

col. XXVIII ὁ μέντοι γε Ἡρόφιλοϲ ἐναντίωϲ διειλη-
φε̣[ν]· ο̣ἴε̣τ̣α̣[ι] γ(ὰ̣ρ̣) πλείονα μ(ὲν) γί(νεϲθαι) ἀνάδοϲιν
ἐ̣ν τ̣αῖϲ ἀρτηρίαιϲ. ἥϲϲο̣να δὲ ἐν
ταῖϲ φλεψὶ διὰ δύο ταῦτ[α]· ᾱ μ(ὲν), ἐπει-

δήπερ ἀ̣μ̣φότεραι μ(ὲν) ὀρεκτικ[ῶ]ϲ ἔχουϲι
τῆϲ̣ τροφῆϲ, ἥ τε φλὲψ κ[α]ὶ ἡ ἀρτη-
XXIX ρία, ἐπεὶ δὲ **κατ̣ʼ ἴ̣ϲ̣ον** ὀρέγονται τῆϲ τροφῆϲ,
κατʼ ἴϲον καὶ ἡ ἀνάδοϲιϲ εἰϲ αὐτὰϲ γενήϲεται.
δεύτερον δέ· αἱ μ(ὲν) ἀρτηρίαι, φ(ηϲίν), ϲυϲτέλ<λ>ον-
ταί τε καὶ διαϲτέλλονται τόν τε ϲφυγμὸν
ἀποδιδόαϲιν, αἱ δὲ φλέβεϲ οὔτε ϲυϲτέλλον-
ται οὔτε διαϲτέλλονται οὐδὲ ϲφυγμωδῶϲ
κινοῦνται. ἐπεὶ τοιγ(άρ)τοι αἱ μὲν ἀρτηρί(αι)
[ϲ]φυγμωδῶϲ κινοῦνται, αἱ δὲ φλέβεϲ
οὐ κινοῦνται [ϲ]φυγμωδῶϲ, ταύτῃ ἐπὶ τ(ῶν)
ἀρτηριῶν διὰ [τ]ὴν διαϲτο̣λὴν **εὔ[λο]γόν** (ἐϲτιν) πλείονα γί(νεϲθαι) τὴν
ἀνάδοϲιν ἤπερ τ̣ὴ̣ν ἐπὶ τ(ῶν) φλεβῶν διὰ τὴν
εἰρημένην αἰ(τίαν).